

indulsit, ut quælibet Missa in die Commemorationis omnium defunctorum gaudeat tali privilegio, ubicumque celebretur¹ (QQ).

ADNOTATIONES

AD TRACTATUM NONUM

(A) Page 453.

667. « Sacramenta juxta Lutherum sunt *signa* sive *sigilla* divinarum promissionum ad excitandam fidem; juxta Zwinglium sunt *signa divinæ gratiæ*, quæ Ecclesiam certiores faciunt de suscipiendis fide; juxta Calvinum sunt *signa* vel *pignora*, quæ electum certiores faciunt de adepta fide divinisque promissis. Anabaptistis Sacramenta sunt *signa allegorica* spiritualis vitæ; arminianis, socinianis, mennonitis nudi ritus exteriores sunt, quibus Christiani ab infidelibus secernuntur: quakeris *actus spirituales et interni effectus cælestis luminis*; schwedenborgianis *symbola* sunt, quibus Deus et homo invicem conjunguntur; rationalistis denique sunt ritus longe præstantiores ritibus paganorum significatione tum symbolica tum morali. » Perrone. — V. Knoll, *Instit. Theologiæ theoreticæ*, etc., vol. V.

Etiam Sancti Patres et catholici scriptores sacramenta nostra vocant nunquam *symbola*, id est *signacula*, *signa rei sacræ*; sed *signa practica*, in quantum sanctificant homines, et fontes sunt gratiarum ac media salutis, et veluti quædam vehicula seu instrumenta quibus Deus imbecillitati nostræ consulens gratiam suam confert. Hic quæstio non est de nomine, sed de ipsa re. Etiam apud catholicos auctores variæ leguntur Sacramenti definitiones; quæ tamen omnes orthodoxum sensum habent, tametsi verbis discrepent. Druen, *De re sacramentaria*, t. I.

668. Unum notamus. Cum generica Sacramenti definitio omnibus Sacramentis convenire debeat, patet esse rejiciendam definitionem, qua dicitur Sacramentorum esse *functionem*, seu *actionem qua*, etc.; hæc enim definitio nequit applicari Eucharistiæ, quæ in re stabili consistit, non autem in functione transeunte. Talis definitio (notat Bellarminus,

¹ V. Benedictus XIV, *Notificatione* xxxvi. Et plura Decreta tom. I.

l. IV, *de Euch.*, c. 1) hæreticorum est, qui ut negare valeant Eucharistiam consistere in re permanenti, pro fundamento ponunt Sacramenta omnia in actione consistere; qua doctrina eo tendunt, ut excludant dogma catholicum a Tridentino definitum, Sacramenta scilicet novi Testamenti gratiam conferre non *ex opere operantis*, sed *ex opere operato*.

(B) Page 467.

669. An (quæres) *conditio*: si es dispositus, si es contritus, sit *valida*? Negat Daelman; sed alii merito affirmant, supposita veritate conditionis; quia tunc concurrunt materia et forma vera, cum intentione ministri. Attamen pro praxi (excepto nisi agatur de moribundo de quo dubitetur an sufficientia signa præbeat dispositionis, cui omni modo succurrendum est; vel de semifatis et pueris ne diu maneant in statu peccati si forte illaqueati sint); dicimus nefas esse id agere tum quia est contra praxim Ecclesiæ ac Ritualia; tum quia aperit viam perniciosæ laxitati, quæ non curat neque dispositiones penitentis, neque penitentem disponere. V. Billuart in D. Thomam, suppl., q. 17, a. 3.

Ceterum hic duo notamus.

a. Quæ diximus de sacramento iterando sub conditione in dubio de validitate illius, certo non sunt de quolibet dubio accipienda: hinc minister, qui leviter dubitat, nescitque cur timeat, aut solum non recordatur reflexe se verba formæ pronuntiasse, in omnibus omnimodam certitudinem quærens, peccat, si formam iteret, aut etiam verbum unum aut syllabam bis, ter aut quater repetat; quia formam mutat, inducitque Christum quem repræsentat, ridicule agentem.

b. Qui non valet mente quieta revolvere conditionem suis terminis expressam, et tamen Sacramentum conficiat sub conditione, quia advertit hic et nunc ita esse agendum, non est condemnandus. Hinc non est damnandus Sacerdos, qui exemplo accurrens ad infirmum jam sensibus destitutum, illum absolvit sub conditione, quia ita didicit esse in simili casu peragendum; quin tamen præcise sciat quenam sit ista conditio. Etenim conditiones aliis atque aliis modis possunt exprimi.

Sed (dices) *nullum reperitur in antiquitate vestigium formæ conditionalis*. Aliqui docent cum Natali Alexandro et Tournely ante sæculum VIII utique non reperiri formæ conditionalis vestigium. Sed Benedictus XIV eos de errore convincit ostendens hoc solum adesse discrimen, quod conditio, quæ prius sola mente retinebatur, postea inductum est, ut verbis exprimeretur (*De Syn.*, l. VII, c. vi): et hanc

disciplinam multis jam in locis receptam Alexander III sæculo XII ubique servandam edixit (Cap. II, *de bapt.*). Hinc in Bulla *Auctorem fidei*, n. 27: *Deliberatio Synodi Pistoriensis, qua prætextu adhesionis ad antiquos canones in casu dubii Baptismatis propositum suum declarat de omittenda formæ conditionalis mentione, dicta fuit temeraria, praxi, legi, auctoritati Ecclesiæ contraria. Non tamen necesse est, ut intelligibili voce conditio proferatur: imo dicit Voit ejusmodi condiciones consultius sola mente, quam verbo fieri, si audientes turbari possint.*

(C) Page 476.

670. *Quid (quæres) si quis intendat Sacramentum conferre Petro, et ille sit Paulus?* Iste per se loquendo valide confert: nam in Sacramentis (uno excepto matrimonio, in quo determinatio talis personæ est substantialis) personæ determinatio est tantum accidentalis; cum vera et ultima intentio sit in personam præsentem. Diximus per se loquendo, nam si minister revera alligaret suam intentionem ad determinatam personam, ita ut aliam excluderet omnino, nullum conficeret Sacramentum ex intentionis defectu. Hoc tamen non valet quoad Eucharistiæ distributionem, cum hæc non conficiatur distributione; unde cuicumque baptizato ministretur, semper effectum sortitur.

Quid (dices) si minister habeat duas intentiones contrarias? Si duæ illæ contrariæ intentiones sunt simultaneæ, valet intentio prædominans, quæ nempe eligeretur, cognita impossibilitate; cum fortior sit. Quod si sint ambæ æquales, minister nihil efficit; nam una aliam destruit. Si vero sint subsequentes, valet posterior: quod si dubium remaneat, dubia erit Sacramenti validitas. Hinc si Titius hactenus noluerit matrimonium cum Caia, et tamen libere contrahat cum præsentem, qualiscumque illa sit: si hæc sit Caia, et ipse actu sit comparatus, ut nollet contrahere, si sciret esse Caiam, matrimonium est invalidum. Si vero sciens esse Caiam, vellet contrahere, erit validum. Si tandem animo ita comparatus sit, ut si sciret esse Caiam, nesciat ipse an eam sit voliturus necne, neutra intentio prævalebit; ideoque tunc verum non erit, neque firmum matrimonium.

671. *An in ministro ad validam Sacramenti confectionem præter intentionem, requiratur etiam attentio?* R. Attentio externa qua minister externos ritus humano modo persolvit, utique requiritur; secus non haberetur Sacramentum. At improbabilis et singularis videtur opinio Croix, qui ad valorem requirit in ministro etiam attentionem internam præter intentionem faciendi quod facit Ecclesia, ut

nempe hic et nunc intellectus consideret quod actu agit; nam moralitas actus non ab attentione, sed ab intentione agentis procedit. Sane eam non requirunt nec Florentinum nec Tridentinum; cum tamen hæc Concilia necessaria Sacramentorum accurate describant.

Sunt qui excipiunt Extremam unctionem; quia ejus forma est deprecativa; porro preces cum voluntaria distractione nullæ sunt. Verum, hoc communius adhuc negatur; nam hic preces non operantur quatenus preces; sed quatenus pars Sacramenti. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. IV, n. 14.

Attamen adlicitatem collationis utique requiritur attentio et talis, ut absit omnis voluntaria distractio; reverentia enim Sacramento debita id exigit. Verum commune est, non peccare nisi venialiter ministrum, qui voluntarie se distrahit, nisi inde oriatur in ipso periculum errandi, in formis præsertim longioribus: et excepta Eucharistia, in qua hæc voluntaria distractio probabiliter mortalis est; quia non videtur carere irreverentia gravi erga tantum Sacramentum.

(D) Page 485.

672. *Utrum ministrans in mortali Eucharistiam pluribus, tot mortalia admittat, quot sunt communicantes, an vero unum peccatum?* Quæstio est. Alii cum Concina affirmant esse totidem peccata quot sunt fideles, quos minister una vice seu distributione communicat; quia singulæ communionem sunt singula convivia et actiones completæ. Sed probabilius alii negant cum Henno, Viva, etc., dicentes pluralitates communicantium constituere tantum circumstantiam aggravantem. Cum verius sit una actio moralis et unum convivium; sicut unum dicitur prandium, quamvis plures sint se reficientes in eo.

Dicimus autem cum Mazzota et Holzmann, quod celebrans in mortali quatuor sacrilegia committit: 1. quia *conficit Sacramenta indigne*; 2. quia *Sacramenta suscipit indigne* (secus dicendum, si post sumptionem sumat particulas superfluas; quia hæc ultima sumptio pertinet ad unum sacrificium); 3. quia *ministrat indigno*, nempe sibi; celebrans enim duas agit partes, unam uti sumens, et unam uti minister; 4. quia Eucharistiam *ministrat indigne*. Unde duodecim sacrilegia committit, qui in die Nativitatis tres Missas celebrat in mortali, quia sunt totidem actus de se completi. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 35; et l. V, n. 44.

673. Ceterum loquendo de dignitate vel indignitate ministri recte pro praxi *Conférences d'Angers* hæc notant: « Il serait inutile d'inspirer aux fidèles des inquiétudes sur le mérite ou l'indignité du mi-

nistre qui leur a administré les sacrements, même à leur demande. Ils doivent se conduire avec une grande simplicité dans ces circonstances. Il est bon qu'ils choisissent pour le sacrement de pénitence celui qu'ils jugent le plus digne de leur confiance, persuadés néanmoins que leurs pasteurs ordinaires, et ceux qui sont chargés spécialement de le leur administrer, ont un droit particulier à leur confiance. Mais il ne leur appartient pas en général de s'informer de la conduite que tiennent les ministres du sacrement, parce que ces informations sont odieuses en elles-mêmes, pleines de dangers, trop difficiles lors même qu'elles seraient un devoir pour eux. C'est là l'avertissement de Billuart, et il est très-judicieux. Dès lors qu'il n'y a pas danger de séduction, danger trop grand pour pouvoir être négligé, ils ne courent aucun risque en jugeant que tous les prêtres qui exercent le saint ministère sous les yeux et avec l'approbation de l'évêque, ont les dispositions suffisantes pour exercer les fonctions sacrées lorsqu'ils administrent les sacrements et qu'ils ont l'intention de le faire lorsqu'on s'adresse à eux. Il ne suffit pas d'avoir été témoin d'une faute considérable commise depuis peu pour les juger indignes d'exercer les fonctions du saint ministère. Dès qu'ils se déterminent à le faire, on peut présumer qu'ils ne s'y ingéreraient pas s'ils ne s'étaient réconciliés avec Dieu par le moyen de la pénitence. »

(E) Page 495.

674. Peccati occasio amovenda, scandalum reparandum, publice male acta, quoad potest, publice retractanda omnibus sanis et ægrotis, benevolentibus et moribundis sunt de absoluta necessitate ad Sacramenta legitime administranda, ac salubriter suscipienda : « La condition *sine qua non*, celle dont aucun confesseur, même le pape ou le concile, ne peut dispenser, c'est que le mal soit reconnu pour le mal; que, comme tel, il soit réprouvé et condamné explicitement; que l'on ait la volonté de l'anéantir autant qu'il peut être anéanti; que tout ce qui demeure de culpabilité au dedans et de conséquences mauvaises au dehors, on ait la volonté de l'expié et de le réparer autant qu'il est possible à la faiblesse humaine, aidée en cela par la grâce divine. Sans cela on pourra bien parler de Panthéon comme Paris en 93 ou de Champs-Élysées comme les païens, mais de vie éternelle dans le sens catholique, jamais : ce serait une promesse sacrilège, un espoir trompeur. » (*Civ. Cattolica*, ser. IV, t. XI, pag. 76 et 613).

Ex quibus patet quænam sint partes confessarii et parochi, si fortasse vocentur ad alicui ad assistendum in extremo constituto, qui publice

fecerit contra sanctissimas ecclesiæ leges, v. g., ejus jura et bona pesumando, usurpando, etc. Necessè est ut talem infirmum, *si sit sui compos*, non solum pœniteat coram Deo (quod in ipsa confessione fit); sed etiam coram hominibus (nisi res sit oblivione deleta), ne Ecclesia videatur adprobare reprobanda, cum maximo fidelium scandalo; et hoc extra confessionem debet locum habere, et fiat convenienti modo ita ut in aliorum notitiam possit venire; consulendo in re tam salebrosa (si opus) superiorem ecclesiasticum (Vide etiam dicta, t. I hujus Operis. — Diximus *si sit sui compos*; si enim extra sensus perseveret et mortis periculum instet, poterit ei utique absolutio dari sub conditione, et etiam Extrema Unctio (non tamen Viaticum, quia non datur deliris). Quare? quia bona mater ecclesia pie supponit moribundum facere quantum in se est, ut in corde suo omnia reprobanda reprobet. Hac ipsa ratione difficilius solet publicis peccatoribus denegari ecclesiastica sepultura, etsi sine sacramentis decesserint, si in illo extremo positi credi possit eos pœnituisse. Quæ tamen omnia prudenti modo aperienda sunt fidelibus, ne scandalizentur si quando videant supradictos et sacramentis donari, et ecclesiastica sepultura (Vid., t. I hujus Op.

At regula generalis est : pro modo offensæ et reparatio necessaria est : quod maxime urget, si iste peccator sit aliquis presbyter, cujus scandalum non nisi portentosum esse potest. Idque magis, si peccator ille censuris reservatis publice sit innodatus ob publica sua facinora, prout sunt, v. g., publici apostatæ, hæretici; item qui armis, pecunia, conspiratione, libellis, consiliis, etc., publice et palam bonorum Ecclesiæ usurpationem procurant vel firmant, etc.

Neque dicas eo ipso, quod publicus peccator publice petit confessarium, jam implicite coram fidelibus et Ecclesia revocat quæ iniqua gessit. Iste videtur quidem bene affectus ad se justificandum; sed nondum justificatus est : fideles autem qui hæc initia laudant, consummationem operis expectant. Quod ut fiat, homo ille ex animo doleat, scandala auferat, facta recantet, damna reficiat, atque ad Ecclesiæ obedientiam a qua publice recesserat, publice redeat, se aperte submitiendo illius mandatis. Verendum enim est in tanta hominum pertinacia, ne hic ex illis sit, qui confidenter postulant ab ecclesia sacramenta, sed Ecclesiæ respuunt prescripta, volentes leges illi imponere, non ab ipsa acceptare; at Ecclesia bona sua non elargitur obstinatis et refractariis.

Res ergo palam, sed opportuno tempore cognoscenda est, ne suspicio fidelibus ingeratur, quod sanctum datum fuerit canibus ob contumeliam metum. Nec aliqua fit injuria confessionis sigillo (uti nonnulli blaterant), si confessarius a suo pœnitente talem evulgationem postulet :

res nostra non est de internis quæ utique solius confessionis sacramentalis objecta constituunt; sed de externis et notis, quæ quidem neque a confessario, sed ab ipso pœnitente sunt propalanda ad sinceritatem suæ conversionis. Utique confessionis sigillum res est inviolabilis quæ sancta ac tecta servanda est coram potestatibus quæcumque tandem illæ sint, vel etiam Pontificalis. Verum si in morte ejus (qui publice teneatur sua facinora retractare) actus externi et visibiles intervenerint, nempe Viatici et Extremæ Uctionis administratio, hi externi actus profecto alium actum necessario reposebant, nempe retractationem, sine qua pastor non potest Ecclesiæ sacramenta administrare. De hoc porro et custodes ecclesiasticæ disciplinæ possunt imo tenentur inquirere, et fideles prudenter debent certiorari, ne scandalum paliantur.

Ad quæsitum : « 1° Peut-on donner la communion à ceux qui sont notoirement atteints par les censures avant qu'ils se soient réconciliés avec l'Église? 2° si un de ces malheureux vient à mourir, les SS. canons et les règles posées par les docteurs les privant absolument de la sépulture ecclésiastique, que doit faire le pasteur dans le cas où les honneurs religieux seraient réclamés avec instance et de graves menaces? S. Pœnitentiaria 10 dec. 1860 respondit : ad 1. *negative*; ad 2. *curandum ut cuncta ad normam sacrorum canonum fiant; quatenus vero absque turbarum et scandali periculo id obtineri nequeat, parochus per se neque per alios sacerdotes ad exequias et ad sepulturam ullo modo concurrat.* » It. vide tom. I, loc. citato.

675. *Quid (quæres) si sacramentum petentis indignitas nota sit plerisque ex præsentibus, non tamen omnibus? — R.* Si delictum sit foris absolute publicum vel fama, vel jure, vel facto, tunc denegari debet etsi non omnibus, imo etsi nemini sit notum ex iis in quorum præsentia sacramentum petitur; nam per illam publicam notitiam petens jus amisit petendi in foro Ecclesiæ. Cum autem sit publice infamis, ideo nullus momenti esse censetur quod denuo infametur apud aliquos : hoc sibi imputet qui cum sit in peccato publico, audeat ad sacramentum accedere. Neque sequitur scandalum, cum enim res sit adeo nota, facile potest iis qui adsunt, satisfieri, si inde admittentur.

Si vero delictum sit tantum publicum *relative*, id est notum tantummodo iis in quorum præsentia petitur sacramentum, non vero communitati, tunc si omnes præsentibus noscunt delictum, sacramentum adhuc denegandum est; etenim sine infamia, scandalo vel alio gravi incommodo potest denegari, ergo etiam debet, ne sanctum detur canibus. Verum si aliqui eorum qui adsunt petitioni sacramenti, ignorent

delictum peccatoris, an sit ei nihilominus negandum sacramentum, alii universim affirmant cum Coninck, quia respectu ad hos peccatum videtur esse publicum. Alii autem satis probabiliter cum Croix id ipsum admittunt, sed casu quo unus tantum vel alter homo prudens delictum ignoret qui illud si nunc sciat, non sit evulgaturus; non enim censetur absolute et graviter diffamatus qui apud unum vel alium tantummodo virum probum famam amittit : ideo tunc videtur præponderare partim scandalum aliorum quibus notum est, partim reverentia debita sacramento. Sed probabilius alii cum Suarez universim negant, quia petens adhuc possidet famam respectu ad illos qui ejus crimen ignorant; unde scandalum quoad alios si oriatur, erit passivum tantummodo. Adde : in quocumque casu admiratio semper oritur; si enim denegatur sacramentum, admirantur qui delictum ignorant; si sacramentum non denegatur, scandalizantur qui delictum sciunt; in eo porro casu convenit salvare famam proximi. V. Suarez, *De Eucharistia*, disp. 67, a. 6, § 5.

Idem dicimus, si petentis indignitas non sit nota in loco ubi ipse indignus petit Sacramenta, sed in alio (excipe nisi hæc indignitatis notitia prævideatur eo brevi facile obventura); nam indignus eo in loco suam possidet famam, et scandalum non adest si ei sacramentum administratur. Ita Cabas-utius et Vasquez contra alios qui contrariam docent hac ratione, quod ille utpote indignus amisit jus ad famam. V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 45, etc.

(F) Page 497.

676. *Dices : Si tot sunt Sacramentorum bona, cur hodie tantam Ecclesiam luget desertorum multitudinem, qui longe vivunt ab eis? R.* Martinet : « Præcipua mali causa certe collocanda est in pestilentissimo draconis janseniani flatu. Hujus enim inspector pervidens excrandis pseudo-reformatorum conviciis duplicari apud filios Ecclesiæ religionem Sacramentorum, artes mutavit, cœpitque reverentiam Sacramentis debitam eum in modum celebrare, qui omnes ab eorum susceptione removeret, veneratione in horrorem commutata. Quæ fraus ei bene cessit non solum apud sectatores Jansenii, famosos parvissimo Sacramentorum usu, sed etiam apud non paucos theologos præteriti ævi, qui utut alieni a dogmatibus jansenianæ scholæ, nimiam hujus severitatem non satis caverunt in definiendis dispositionibus necessariis ad salutarem frequentationem Sacramentorum. Cui causæ omnibus obviam, aliam subjicimus sitam in methodo docendi populum parum apta animis ad fidem et desiderium Sacramentalis gratiæ convertendis.

Ad vincendam enim in peccatoribus alienationem a Sacramentis, parum est eis demonstrare obligationem divinitus impositam ea suscipiendi, nisi simul aversio curetur (animosa et quantum fieri potest, splendida) expositione bonorum spiritualium et etiam temporalium quæ ex debita Sacramentorum frequentatione diffluunt non modo in suscipientes, sed in familias totamque societatem. Toti igitur esse debent *dispensatores mysteriorum Dei* in suadenda hac veritate: Sacramenta fuisse a Redemptore amatissimo instituta, non ad onus, sed ad levamen lætissimamque pacificationem animarum, » etc. (*Institutiones Theologicæ*, vol. IV, l. II, a. 2).

Hac in re *integer legendus* (ut verbis utar Pii VI, qui librum commendat quammaxime), id est: *La lega della teologia moderna colla filosofia a' danni della religione*. Novara, tip. Miglio; opus P. Rochi Bonola Novariensis e S. Jesu, anno 1789. — V. Torricelli, *Dissertationi*, ecc. T. VIII.

(G) Page 408.

677. Q. 1. *Quanta sit diversitas inter opus operantis, et opus operatum?*

R. Diversitatem sic perbelle exponit Stapf, § 156: «Paradigma non ineptum discriminis, quod inter *opus operatum* et *opus operantis* intercedit, duo homines exhibent, quorum alter aquam in profundo puteo latentem multo cum conatu haurire debet; alteri vero aliud non incumbit, nisi ut vas vacuum et adaptatum salienti fonti apponat. Id quod non obscure per Isaiam indicatur, qui ait: *Ecce Deus Salvator meus, fiducialiter agam et non timebo; quia fortitudo mea et laus mea Dominus, et factus est mihi in salutem. Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris, et dicetis in illa die: Confitemini Domino et invocate nomen ejus: Is. 12, 2 et seqq.* » Vid. *Amico Cattolico*, vol. IV, art. Ricerche sul concetto dell' *opus operatum*.

678. Q. 2. *An valide possit Sacramentum suscipi sine gratia?*

R. Affirmative; nam contingere potest, ut omnia ponantur, quæ ad validam, sed desint in suscipiente quæ ad ejus utilem receptionem ponenda sunt. Uti si adultus susciperet Baptisma, quin doleat de actualibus peccatis, Sacramentum valet et character imprimitur; quia nihil de illius substantia deest: esset tamen *informe*, id est sine gratia, quæ indisposito non datur. Si validum, ideo, accedente dispositione (seu fictione ut aiunt recedente), Sacramentum reviviscit, et gratiam confert; ad modum, quo remoto obice a flumine, aquæ statim revertuntur

in alveum suum marte proprio, ac fluunt sicut ante. Hoc autem in omnibus Sacramentis evenire posse, una excepta Eucharistia, docent Lugo, Salmanticenses, Suarez, Tournely alique multi cum D. Thoma, atque divo Bonaventura.

1. De *Baptismo* patet, qui cum sit initerabilis, remoto obice, reviviscere debet, ad delendum originale: cum hoc per Baptismum tantum deleri possit (D. Thomas, 3 p., q. 69, a. 10; et Augustinus, l. I, de *baptismo*.); — 2. idem dicendum cum Sylvio et Suarez de *Ordine* et *Confirmatione*; nam cum ista nequeant iterari, videtur consentaneum divinæ Bonitati, ne tales suscipientes relinquuntur destituti gratia sacramentali tam necessaria confirmatis ad fidem profitendam, et ordinatis ad clericalia munia obeunda; — 3. id valet pari ratione de *Matrimonio* et *Extrema Unctione*, ut docet S. Bonaventura; quia etiam congruum videtur, quod, cum Unctio non possit iterari eodem mortis articulo, nec matrimonium vivente eodem conjugæ, interim fideles non careant gratia Sacramenti; — 4. hoc probabilius dicendum est etiam de *Pœnitentia*, ut contra Scotistas communissime docent Thomistæ ex Angelico (*Supp. q. q. a. 1.*; et in 4, d. 17, q. 5, a. 4, q. 1). Casus esset, si quis duo mortalia habeat, unum furti, aliud perjurii; deim memor tantum furti, de eo solum doleat ex motivo speciali supernaturali illius turpitudinis. Tale Sacramentum est validum, quia nulla pars essentialis deest ad valorem: *non confessio*, cum fiat integra eorum, quæ memoriæ occurrunt; *non dolor*, cum adsit circa peccatum confessum; *non absolutio*, ut supponitur. Tamen est informe; quia non habetur dolor de perjurio, neque in alio dolore est inclusus; et si inclusus, non est sensibilis seu externatus, ut sufficiat ad pœnitentiam. Restat ergo, ut detestato peccato oblito, gratia reviviscat; ita ut nulla amplius sit obligatio, nisi postea Pœnitentiæ clavibus subjiciendi peccatum omisum.

Diximus si *Eucharistiam* excipias: cum hæc ex sui institutione frequenter possit iterari, non fuit opus hanc ei tribuere efficaciam. Censet tamen Croix cum Palao ac Scoto, quod si quis se communicet et removeat obicem, antequam species Eucharisticæ consummentur, is non carebit gratia Sacramenti; nam idem est ac si tunc reciperet, cum adhuc entitative subsistat. V. Liguori, *Op. Mor.*, l. IV, nn. 6 et 444.

679. Q. 3. *An ad obtinendos Sacramentorum effectus necesse sit, ut signa collationis eorum, et verba a suscipientibus intelligantur?*

R. Lutherani et Calvinistæ cum teneant Sacramenta non operari per se et *ex opere operato*, sed tantummodo *ex opere operantis*, contentundum ad obtinendos Sacramentorum effectus requiri in suscipientibus

plenam intelligentiam signorum atque verborum collationis Sacramentalis, ita ut si talis intelligentia desit, nulla et irrita prorsus habenda sit ipsa Sacramentorum susceptio; et ideo addunt Sacramenta omnino esse administranda in *lingua vernacula*: cum propter hominem (inquit lutheranus Gerandus, l. c., § 51) *Sacramenta sint instituta; ideo in vernacula lingua... nos Sacramenta administramus*. Quem errorem in Quesnello jampridem condemnatum sequi non erubuerant Janseniani-Scipionistæ in Pseudo-Synodo Pistoriensi. Quid vero in dicta hæreticorum sententia pronuntiandum esset de Baptismate infantium, amentium et aliorum qui intelligentiæ capaces non sunt, ipsi videant. Nos porro dicimus utile quidem esse ut fideles adulti et rationis exercitio præditi meliori quo possunt modo sensum et significationem verborum et signorum Sacramentorum intelligant eaque percipiant (et iccirco Ecclesia Parochos et ministros suos enixe hortatur, ut eam in rem studiose nitantur); sed simul dicimus et tuemur ad Sacramentorum effectum illam mentis intelligentiam in suscipientibus haudquaquam de necessitate requiri. Ratio autem aperte deducitur ex eo, quod dogma catholicum sit Sacramentorum essentiam et efficaciam non consistere in *opere operantis*, bene vero in ipso *opere operato*.

680. Q. 4. *An Sacramenta physice vel moraliter gratiam producant?*

R. Certum est Sacramenta non esse causam principalem, quasi agant virtute sibi propria; sed instrumentalem, eo quod agunt virtute sibi communicata. At causa instrumentalis dupliciter effectum potest producere: *physice* si effectum virtute accepta immediate producat, ut securis necessario lignum secat; *moraliter* si alium liberum agentem moveat ad causam physicam producendam: hoc sensu dominus movet servum ad sua jussa exequenda. Hoc posito, magna quæstio est, an Sacramenta primo vel secundo modo causent gratiam. Alii tenent cum Tournely eam in Sacramentis causari moraliter: quia gratia petit de se a solo Deo produci, quin opus sit miraculum addere, quod scilicet Sacramenta conferant eam de se. Alii volunt cum Suarez eam physice causari; hoc enim magis decet Sacramenta; et est communius ex illis verbis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*, etc. Utraque sententia est probabilis. — V. Liguori, *Opusc. Mor.*, l. VI, n. 7. — Knoll, *Instit. Theol.*, pars IV, sec. 2, tr. 1, a. 6.

(II) Page 505.

681. Christus ipse cæremonias adhibuit, sive cum luto cæcum (Joan. ix); sive cum saliva mutum et surdum sanavit (Marc. vii); sive cum flexis genibus in terram prostratus oravit (Matth. xxvi); sive cum per insufflationem Spiritum sanctum Apostolis communicavit (Joan. xx), etc.

In cæremoniis nostris crucis signum saepe usurpamus, et convenientissime; hoc enim signum vim habet: — 1. per modum invocationis, nempe Christi crucifixi et meritorum ejus; — 2. tanquam opus fidei et professio Religionis christianæ; — 3. propter honorem quem cruci tribuimus. — V. Quarti, *De sacris benedictionibus*. — Mozzoni, *Tavole cronologiche critiche della Storia della Chiesa universale*; nota VIII al quinto secolo. *Sunto storico del culto della croce n° primi cinque secoli*, ecc. — Ferraris, v° *Cruce*.

Objicienti illud adagium: *Pluribus intentus minor est ad singula sensus*, respondemus distinguendo: *Pluribus intentus*, etc., si illa *plura* sint talia quæ per se distrahant sensum ab uno et eodem objecto, concedo; si illa *plura* sint talia, quæ per se dirigantur ad majorem sensuum applicationem in unum et idem objectum, nego. Distinctio patet per se, cum res sit valde evidens, cæremonias sacras non distrahere sensum ab objecto Sacramenti, sed eo unice dirigi, ut magis ac magis sensus in illud intendatur. — V. Nicolas, *La Vierge Marie*; part. III, l. II: la liturgie.

682. Protestantibus vero qui cæremonias nostras habent uti ethnicorum reliquias respondemus: cum plurimi ritus per se indifferentes sint, et totam suam bonitatem ex objecto vel fine mutuentur, nil mirum si nonnullos Ecclesia ab hebræis aut ethnicis (in aliquorum sententia) adoptaverit, purificatos tamen et ab omni superstitionis specie mundatos, ut ita faciliorem viam iis sterneret ad veri Dei cultum amplectendum, prout observat Benedictus XIV (*De sacr. Missæ*, l. I, et de Canonizat., l. I, c. 1). Adde, cum vera religio antiquior sit superstitione, non illam ab ista, sed potius a vera religione superstitionem suas cæremonias mutuasse et depravasse. — Et quanta sit illarum dignitas, utilitas, excellentia aperiat Parochus identidem fidelibus, explicando mysticam earum significationem, ut sic ad devotionem excitentur magis, ut habet Tridentinum loquendo de Sacrificio Missæ (sess. 22, c. viii). Hac de re V. inter ceteros P. Vincentius a Massa, *Institutiones Liturgiæ sacræ*. Taurini, Paravia, 1835: ubi erudite res tota discutitur; — Bouix, *Tractatus de jure liturgico*. — Raffray, *Beautés du culte catholique*. Paris, 1845. — *Spirito delle cere-*

monie della Chiesa. Bergamo, 1845. — *Ragionamento sulle origini e significazioni dei riti della Chiesa*. Lucca, 1840. — Gaume, *Catéchisme*, etc., vol. IV. — Durandus, *Rationale divinatorum Officiorum*. — Durandus, *De ritibus Ecclesie catholicæ*. — Benedictus XIV, *De sacrif.* — Mennini, *Quadro storica polemico delle osservanze e dei riti del cattolico culto, proposto ai Signori della Comunione Anglicana*. Orvieto, 1845. Ceterum plura hac de re observanda.

683. a. Quoad musica instrumenta, quæ in sacris functionibus adhibentur, vid. 1. Benedictus XIV Constit. *Annus* data anno 1749, 19 feb. ubi agit de ecclesiarum cultu et nitore, de officiorum et musicæ ratione; 2. *Civiltà Catt.*, ser. III, vol. IV : Musica religiosa, 3. Veith, *Scriptura Sacra vindicata* : In Prophetis generatim; 4. Ferraris, *Bibliotheca Canon.*, v^o Musica; 5. *Ristabilimento del canto e della musica ecclesiastica*; Considerazioni scritte in occasione dei molteplici riclami contro gli abusi insorti in varie Chiese d'Italia e di Francia, ecc. (*Annali Relig.* Roma, vol. XVI), legitur inter cetera : « Les PP. du concile de Trente dans la sess. xxii *De obs. et evit. in Missæ celebr.*, portèrent le décret suivant : Ab ecclesiis vero musicas eas, ubi sive organo sive cantu lascivum aut impurum aliquid miscetur... (ordinarii locorum) arceant, ut domus Dei vere domus orationis esse videatur ac dici possit. Puis, à la fin du concile, le pape Pie IV nomma une commission de huit cardinaux pour la réforme de la musique sacrée. Les principaux étaient les cardinaux Vitellozzi et Charles Borromée, le saint. Ils prirent des mesures pour que la musique de la chapelle pontificale fût non-seulement exempte de choses extravagantes ou lascives, mais qu'elle fût pieuse et simple dans sa marche, en sorte que l'on pût bien entendre les paroles de la liturgie. Le célèbre compositeur Palestrina fut chargé de la direction. Il écrivit une messe à six voix, intitulée : *Messe du pape Marcel*, qui reçut une approbation unanime, et ainsi fut conservée dans l'Église la musique moderne que les Pères voulaient d'abord en bannir. *Et musica tolerata fuit, sub clausula, si honesta; musicus cantus debet a theatri differre et talis esse ut verba distincte proferantur et intelligantur.* » V. *Analecta juris Pontificii* anno 1859 : *la musique religieuse et le concile de Trente*, ubi plenius, atque accurate de hac historia disseritur.

Ast pedetentim iterum irrepsit abusus : *Fastidit ætas nostra, aiebat Bona, concentum gravem et stabilem, amatque modulos quosdam, quibus enervantur animi contra illud Psalmi : Psallite sapienter. Hoc plerique non curant; at certum est, ipso fatente Tullio (l. II, *De Leg.*, n. 15), nihil tam facile in animos teneros atque molles influere, quam varios canendi sonos : et narrat, quod Græci ad mollitiem*

sunt immutati cum cantibus. Musicam porro hujus generis e templo prorsus eliminandam nemo non videt; curet ergo Parochus, curet Episcopus, ne Ecclesie suæ illud unquam possit accommodari, quod canebat christianus poeta :

*Il teatral rondo, l'allegra danza
Nella Chiesa risuona, e quella impura
Musica inetta, onde arrossa natura
E ne fremè di Dio la sacra stanza!*

In hoc proscribendo toti fuerunt RR. Pontifices, ut Alexander VII 1657 Const. *Piæ*, et laudatus Benedictus XIV. Et Pius IX 2 dec. 1855 scribens ad magistrum Cappocci : « En lui exprimant sa satisfaction sur le talent particulier avec lequel il unit dans sa musique le beau, le tendre et le grave, de manière à exciter des sentiments à la fois conformes à la liturgie et convenables à une âme chrétienne, Sa Sainteté se laisse aller à parler de l'art musical à notre époque et ajoute : Nous déplorons amèrement qu'on ait introduit dans les temples consacrés au Dieu tout-puissant un genre de musique toujours condamné par les saints canons et par les ordonnances de nos prédécesseurs. Entièrement profane, elle admet des modulations empruntées au théâtre où la voix se prête à des effets si énervants, que non-seulement elle chatouille les oreilles, mais corrompt souvent le cœur. Que dirait maintenant le Souverain Pontife, s'il savait que dans quelques églises non-seulement on entend une musique analogue à celle des théâtres, mais encore que la musique des théâtres s'y introduit, même celle qui s'écarte le plus de l'esprit de la religion? Ce serait un moindre mal si on y chantait les airs du *Moïse*, de Rossini, ou ceux des *Martyrs*, de Donizetti; mais faire entendre au milieu même de la messe *la Traviata*, c'est impardonnable, etc. (*Armonia*, 1856, n. 63).

Adde : « Le cardinal Patrizi, vicaire général de Rome, adressait, dans le cours de novembre 1856, par ordre exprès du pape, un avis à tous les directeurs des églises sur la musique ecclésiastique. Il se plaignait amèrement de ce que *cette musique affectait un genre plus théâtral que religieux, par le style profane du chant et le choix des instruments, et qu'elle devenait un objet de scandale plutôt que d'édification pour les fidèles*. A ce propos il défendait l'emploi des timbales, des tambours et autres instruments bruyants, et les mélodies ou les symphonies sentant le théâtre pendant les offices... Cette prescription, faite par le Saint-Père pour les églises de Rome, mérite d'être prise en considération dans toutes les églises du monde. » Ita *La Buona Settimana*. Torino, anno 2, 1857, n. 1. V. Biaggi, *Della musica relig.* Milano, 1857. — *Analecta juris pontificii*, anno 1855.

684. b. Quod pertinet ad *cantores*, illi moribus sint graves, modesti ac religiosi; et quoad fieri potest, Clerici; attamen usu inductum est, ut sint etiam seculares homines; si autem seculares mercede conducantur ut ordinarie cantent, ex Conc. Mediol. Provinc. IV, in omnibus functionibus debent esse habitu seu veste clericali induti; sin autem mulctandi. Utrum vero possint ipsæ feminæ conduci ad officium cantorum exercendum, nullum decretum prohibens citatur; quod autem ex Apostolo (I Cor. 14) mulieres taceant in Ecclesiis, id est in ordine ad docendum; et sane in Gallia ac Germania feminæ cantant in orchestra divina Officia. Quidquid sit, si feminæ sint quæ canunt, per cancellos, seu crates quoad potest subducantur a fidelium conspectu. Quod vero speciatim pertinet ad Moniales, ait Barbosa (*In jus Eccl. univ.*, l. I, c. XLIV): « Nec permittatur in Ecclesiis Monialium a personis secularibus cantus simplex vel figuratus; S. C. C. in Bononiensi 1585, et in Mediolan. 1593; bene tamen inter ipsasmet; eadem S. C. 8 febr. et 30 martii 1694. » (V. L. Ferraris, *Biblioth. Canonica*, etc., v^o Moniales, art. 6). Ordinum tamen fundatores post Tridentinum suis Monialibus prohibere cantum seu modum musicum (vulgo *le contrepoint*). — V. Tannoja, *Della vita ed istituto di S. Alfonso M. Liguori*, l. III, c. xxxiv. Marietti, Torino 1857.

685. c. Quoad *lumina* in ecclesiasticis ritibus adhibenda notamus: — 1. non licere oleo substituere *hodiernum gax* ex immundis materiis (nempe carbone fossile) extractum; intellige in ipsis ritibus, nam liceret ad aditus illuminandos, etc. Videatur Pius Martinucci pontificius cæremoniarius (De Luca, *Annali*, an. 1845, vol. XX). Oleum autem debet esse olivarum: attamen usu toleratur etiam oleum quod non sit ex olivis expressum, in montanis maxime regionibus, ubi nempe hujus generis tam facile haberi nequit. V. S. Carolus in suis *de Sacram. Eucharistiæ Instructionibus*. — 2. Neque etiam permitti loco cære candelas modernas (vulgo *stéarines*), ex sebo nempe magis expurgato ac meliori norma per calcem præparato confectas (a græco *stear*, latine *sebum*). Et S. R. C. ea de re interroganti respondit: *Consulat Rubricas* (*Annali*, vol. XVII, an. 1845). Quod idem valet paritate rationis de aliis dictis *philippinis*, cum semper sint ex sebo. Sane ea semper fuit Ecclesiæ mens, ut antiqui ritus adamussim serventur, tum ob mysticam significationem quam innuunt, tum ob instituta majorum quæ præstat venerari, et ne sensim sine sensu exitiosæ inducantur novitates. Hinc Sixtus V celebri Constit. *Immensa* 22 jan. 1587, qua S. Rituum Congregationem erigebat, præcipit: *Ut veteres ritus sacri ubivis locorum in omnibus urbis orbisque Ecclesiis... diligenter observentur... ut omnia rite et sancte... et ex Patrum traditione fiant.* (Attamen a S. C. R. ob motivatas causas declaratum fuit per-

mitti Episcopo Massiliensi, ut tolleret in sua Dicecesi candelas steirinas, modo absit fidelium admiratio et scandalum, et modo non agatur de functionibus quæ proprius respiciunt Sacramentum, aut in quibus Ecclesia iis utitur precibus quæ cære usum designant; 1834).

686. d. Quoad *linguæ usum*, optimo consilio factum esse ut in universa latina ecclesia mos constanter servetur latine celebrandi Religionis mysteria, præter gravia et multa incommoda quæ in contraria sententia jam probavimus oriri, patet, uti scite legitur in Opere, *Institutiones Theologicæ, a purioribus sacræ disciplinæ fontibus*, etc., auctore Can. Mauritio Porro in Casalensi Seminario Professore: *De re Sacramentaria*, diss. 1, c. ix; Casali 1856: « Quia nulla necessitas aderat latinæ linguæ in Sacramentorum ritibus deserendæ. Non enim necessaria esse poterat hæc idiomatis immutatio ex parte Dei, ad quem in Sacramentis perficiendis, ut plurimum, verba convertuntur. Non ex parte elementorum quæ per verba benedicuntur vel consecrantur. Neque tandem ex parte suscipientium Sacramenta, quum verba quibus hæc ministrantur, non sint ad homines erudiendos ordinata. Certum insuper est, e latino idiomate rudibus impervio, quod usurpat Ecclesia, nullum consequi fidelium detrimentum; Sacramenta quippe vim habent justificandi *ex opere operato*; idcirco gratiam tribuunt, etiamsi a non intelligentibus recipiantur. Præterea juxta constantem Ecclesiæ praxim, quam Tridentina Synodus firmavit (sess. 24 de Ref. c. vii) ab animarum pastoribus instrui solent fideles circa Sacramentorum naturam, materiam, formam, virtutem et effectus, antequam ad eorum participationem admittantur. Inde patet, quod licet ritus sacri lingua populari non celebrentur, id tamen non impedit, quominus et rudiores sciant quid sibi per Sacramenta conferatur, atque ad ea sumenda congruo disponent valeant pietatis fervore. » — V. it. Martinet, *De cæremoniis Sacramentorum* in suis Theolog. Prælect., v. IV. — De Maistre, *Du Pape*, lib. I, c. xx: Digression sur la langue latine. — Bergier, *Dictionnaire*, etc., v^o Langue vulgaire, Liturgie. — Guasco, *Dizionario Ricciano antiricciano*, v^o Lingua. — Liguori, *Opera Dogmat.*, sess. 25, c. viii, n. 48. — Nardi, *Elementi di diritto*, ecc., § 508. Rem ergo malam tentant qui e scholis nostris linguam latinam amandare vellent. V. *Avvedimenti politici*, c. xi. Item *Memorie Moden.* Continuazione, vol. I. It. *Il Cattolico*, vol. XVIII, pag. 275. It. *Civiltà Cattolica*, serie IV, t. I: del latino come stromento di scienza; et t. IV: d'una lingua comune nelle scienze, ecc. — Knoll, *Inst. Theol.*, t. V: de utilitate cæremoniæ. — Torricelli, *Dissertazioni*, ecc. Vol. II.

687. e. Audiatur Stapf (§ 574), quoad *modum cæremonias exequendi*: « Dum Sacerdos inter ipsa sanctissima Mysteria nil nisi frontis